

Kore'deki Performans Sanatının Bugünkü Durumu ve Yönu

Rhee Gyeong-Mo

Doç.

Incheon Üniversitesi

Öğretim Üyesi, Eleştirmen

Koreceden çeviri ANN Sun- Ae Metnin Türkçe

Redaksiyonu Işıltan Ataman

Kore'deki Performans'ın Bugünkü Durumu ve Yönu

Geçmiş yıllara baktığımızda toplumumuzda bizi gerçekten şaşırtan birçok değişiklik olduğunu görüyoruz. 1960'lı yılların son zamanlarında ülkemizde 'Performans' denilen bir sanat ortaya çıktı; bu sanat 'ifade isteğinin kontrolsüz çıkışı' diye adlandırıldı ve toplumumuz tarafından hoş görülmediği için sanat dünyasının köşesinde kaldı. Bugünlerde de aynı görüş hala vardır ama 'performans', eskiden beri var olan, sanatın içine başkalarını dahil etmek istemeyen klasik ve eski otoriteyi takip ederek sanat dünyasında çabucak yerini almaktadır. Bununla birlikte performans sanatı, televizyon reklamlarından ziyade filmlerin ve müzik videolarının önemli ve dinamik sahnelerinin değişiminde en etkili tarif aracı olarak kullanılmaktadır. Bundan dolayı önemli gösterilerde, insanları canlandırmak ve atmosferi değiştirmek için gerektiği anda performans ekipleri ortaya çıkıp amaçlarını yerine getirmektedir. Nitekim halkın performans konsepti ile oluşan görsel medya ve performans hareketini tercih etmesi bunu ispat etmektedir.

Performans'ın Hüviyeti

Performans Kore'ye 1960'lı yıllarda 'Happening', 'Event', 'Performans' gibi isimlerle taşındı ve günümüzde klasik sanat kavramına karşı çıkan bir beden hareketi olarak sürmektedir. Fakat performans'ın yüzünü hızla değiştiren medya çevresinin, bu değişimin ortasında performans nasıl bir kavramsal kimlik vereceği henüz belirsizdir. Bu nedenle performans sanatı, ne klasik anlamda görülen sanat; resim, mimari, oyma gibi herkesin kabul ede-

Jong-Teak Shin
2002

bildiği maddi araçlarla oluşmuş bir alan kavramıdır, ne de Fütürizm, Hiperrealizm ve soyut sanat gibi belli yöntemlere bağlı olan bir moda kavramıdır. Tekrarlarsak performans araç olarak boya ya da çamur yerine bedeni kullandığı için, genel anlamdaki resim sanatından ve yüzlerce kez kullanılmaması açısından hem eski hem de klasik şeyleri takip eden tiyatro kavramından farklıdır. Bununla birlikte performansın en dinamik yönünün provasıız ve 'bir defalık' olması,

özel bir unsur olarak tanınmasını zorlaştırır. Böylece, dış özelliğinden dolayı sanat tarihi içinde yer alması zordur ve bu zorluğundan dolayı başlangıçta gelişim yönünün takdir edilmesi ertelenmiştir. Bununla birlikte performans biraz resim, müzik, tiyatro; biraz edebiyat, mimari, sinema ve Şamanizm'den ilham alarak ve bunları başka açılardan inceleyip birleştirerek her sanat alanının duvarını aşıp yoluna devam etmiştir. Malzemesi her zaman beden hareketi olmuştur; iletişim aracı olarak diri beden hareketi, daima menkul sanatın sabitleşme ve sistemleşmesine karşı deneysel bir silah olarak kullanılmıştır.

Ayrıca sanatın her alanında klasik (aslında her konuda 'Klasik' diyerek hak kazanan üst düzey gruplar, ya da eski şeylerle ilgilenen klasik Akademizm) ile ilişkiyi kesmeyi hedefleyen 'Avant-Garde' sanatın tarihinde performans, pratik faaliyetin en önünde, yani öncülerin de önünde bulunmuş olmaktadır.

Beden ve Hareket

Resim dünyasının performans sanatına bakışı her zaman olumlu olarak tanımlanamamaktadır. Meselâ, performans 'fazla duygusaldır,' 'dinselliği vurgulayarak herhangi bir yere sığınmak isteyen modern çağ insanın yüreğine tam uyar', 'gerçek hayattan çok uzaktır', 'bedeni vurguladığından daha fazla kışkırtıyor' diye sanat alanından uzaklaştırılmaktadır. Bunun sebebi, Yakınçağdaki eğitimin ardından, batı felsefesiyle kendisi bile hissetmeden beyni yıkanmış olan halkın, ruh ya da beden diye iki seçenekli bir durumda her zaman ruhu övüp bedene önem vermeyen aklın zalimliğine alışmakta olmasıdır.

Beden açısından baktığımızda da durum aynıdır. İnsan temel olarak bedene sığınarak yaşamını sürdürdüğü halde Platon'dan beri batı felsefesinde beden, gerçek adına aşılması gereken bir engel yani 'ruhun hapsi' olarak kavranmıştır. Ortaçağdaki 'Baba'ların felsefesi'nde de beden bir 'düşmüş objektif' olarak sayılmıştır. R. Descartes'in Yakınçağda söylediği "Düşünüyorum o halde varım" sözü bedeni küçümseyen düşüncenin doruğuna işaret eden batı felsefesinin özü olarak görülebilir. Fakat bugünlerde Batı'yı ve

Doğu'yu ayırt etmeksizin bu atmosferin tersine gitmekte olduğunu görmekteyiz. Meselâ, insan aklına güvenen 'Metafizik'e karşı meydan okuyarak ortaya çıkan 'Post-modernizm', aklın zalimliğinden dolayı bastırılan romantikliği ve bedeni temel önerme olarak öne sürmüştür. evre kirliliği nedeniyle gerçekleşen anormal doğumların, suni organ ve kopyalanan insanın ortaya çıkışıyla birlikte bedenle ilgili oncedeki bakış açısı değiştiği için, bilimsel bir alan olarak beden bilimi oluşmuştur. Bunun kökenleri 'Friedrich Nietzsche'ye kadar uzanır. O "Bedenim her şeyimdir" diyerek ruhun beden tarafından kontrol edilifini ispat etmek istemişti. Ayrıca, 20. yüzyılın başlarında Alman folklorcu 'Eduard Fuchs' "Kurtun yemi gibi dışta olan nesne, yani vücut, şimdi özne olmuştur" diye seslendi.

öte yandan 'M. Merleau-Ponty', "Bu dünya ve evren nesnel olarak varolan değildir, insan bilincine yansıtılmış olan görünüştür" demiştir. Yani Merleau-Ponty, bilinç bedensel bir eylem olduğu için evrenin her olanağının bedende olduğunu görmüştür. Modern tıp bilimi bunu nesnel olarak ispat etmektedir. örneğin, araştırmalara göre, insan bilinci ve düşünme eyleminin Tanrı'ya ait olan alanda olduğu düşünülürken, beynin sinir hücresi olan 'neuron' ile bağlantılı özel bir işlevi olduğu ogrenildi. Burada ortaya çıkan netice, ruhsal eylemin, bedenin sinirsel-biyolojik kimyasal değişiminden başka bir şey olmadığıdır.

Böylece beden ruhu kontrol eder ve hareketi sağlar. Hareket eden nesne dünyadaki bütün canlıların bakışını sembolize eder. Sadece balıkların ve sürüngenlerin değil, insana daha yakın olan köpek ve kedilerin de, duran varlığa karşı hiç ilgi goştermedikleri halde, aynı varlık hareketine geçtiği anda tepki goşterdiklerini görüyoruz. Bu durumun sebebi, rengin dikkat çekme özelliğiyle ya da hislerle ilgili değil, tamamen hayvanların içgüdüsel duygularıyla ilgilidir.

Aracı (bedeni) harekete geçiren bir sanat olan performans, resim sanatının bir alanıdır. Bu yüzden seyirciler zaman geçtikçe, sürekli hareket halinde olan bedenin kımıldamasına dikkat eder. unku hareket, etraftaki koşullarda değişimi getirir ve o değişimin de harekete ihtiyaı vardır. Ayrıca, hareket etmek tehlikeli şeylerin, arkadaşların veya çok istenen şeylerin yakınlamaları anlamına gelir. unku görmek hayatta kalmak için gelişmiş bir araçtır. Ancak performanstaki hareketi, 'bedenim ve onun hareketi eserimdir' diye anlamsız bir şekilde ve doğrusunu görmeden tarif etmek şiddetli bir tanımlama değildir, ama bunun için biçimi ve kavramı uygun olarak kapsayan canlı bir hareket olması gerekmektedir. öyleyse, rakamsal olarak genişleyen beden sanatı hareketlerinden birisi olan performans, tüketim

Hyun-Joo Kim,
1997

toplumunda bir kere kullanılan tüketim mallarından farklı olarak, düşünce- nin kaliteli artışını arayıp gerçek dünyayı kurarak her zaman canlı bir sanat olarak doğabilecek olandır.

Bakış Açısı

Genel değeri elde etmek amacıyla tercih edilen bir anlayış olduğu halde performansın tarzı, aynı çağdaki akla uygunluğu esas alan Epistemoloji'nin alıstırdığı değer arama usulünden çok farklı görünüyor. Demek ki 'Realist Estetik'e uyuyor ama bakış açısı nedeniyle farklılaşıyor. Bazen böylesi bir anlayışın anlamını çözmek biraz güç ve zor olur ama tersine bu belirsizlik değerlidir. Çünkü performansın gösterimi esnasındaki tahminsizlik ve belirsizlikten dolayı doğrudan anlatımda daha etkili bir şekilde elde edilemeyecek tecrübeler ortaya çıkıyor.

*Wolmido Performans
Festivali, 1996*

Modern performansın kökeninden bahsetmekten vazgeçip başlangıcına dönersek, 1956 yılında Tokyo'daki, Ohara Salonu'nda gösterilen 'Gutai Grup'un açılış törenini gözden kaçırmayız. Fakat bu gösteri 'Neo-Dada'nın Japonya'ya uyarlanmasından başka bir şey değildir; performansın gerçek başlangıcını 'Amerika'daki Pop Art'ın doğuşuyla ilgili düşünmek daha genel bir kabuldür. Ama Amerika'daki 'Happening' hareketi, toplumu eleştirmek amacıyla kendisini eleştiren bir unsur olarak görülme-

mektedir. Sadece heyecan verici bir anlamı vardır. 'Fluxus Grubu'nun da dünyadaki eyleminin en büyük amacı 'mutlak özgürlük ve sanat ile hayat arasındaki sınırı yok etmek' olduğu için, gerçek hayatı yansıtmada eksik kaldığı söylenebilir. Doğal olarak performans yukarıda bahsedilen şeyleri kapsar. Mesela 'Edward Lucie-Smith' performansın içeriği hakkında aşağıdakileri belirlemektedir:

İlk olarak, "Performans, baskı uygulayan siyasi durumlara, mevcut düzene karşı çıkmadır" diyor. Fakat performansta verilmesi gereken mesajı siyasi etkisi yönünden bakmış olursak, bakış açısı daha önemli olduğu için normal mitingden siyasi olarak daha etkisiz görülebilir.

İkinci olarak, "Beden sanatı halkla bütünleşme çabasıdır" diyor. Ama bu görüş, merkezi olarak 'Fluxus Grubu'yla geliştirilmiş olan gösteri biçiminin tahminsizliğine, sınırsızlığına ve heyecan verici bir şovu anımsatan çocuk-suluğuna işaret ederek seyircilerin alayları nedeniyle merak unsurunu ortadan kaldırmıştır.

Son olarak E. Lucie-Smith performansı 'bir tören' olarak görmektedir. Yani mevcut dinlerin düşüşünden dolayı güçsüz halka destek verecek ruhsal çı-

kışı bulamayan modern insan, dinin yerine modern beden sanatını koymaktadır. Bunun gibi bir belirleme mantıklı gelebilir ama temel söylemi tam tersi olan bir belirlemedir. Çünkü insanların eskiden dinsel tören aracılığıyla, 'Avant-Garde' sanatın araç olarak kullanır gibi görüldüğü düşünceyi kullandığını söylemiştir Lucie-Smith. Bu açıklama doğru gibi görünüyor ama doğru değildir. Çünkü insanlar eskiden beri dinsel törenlerde sürekli beden sanatını kullanmış olduğundan, aniden ortaya çıkan performans sanatıyla tanışıp etkilendiklerinde dinsel coşkunu talep etmemişlerdir.

Öyleyse performansın en temel özelliği nedir? Bence performans varolan resim sanatının sahip olduğu gösteri ve iletişimin sınırını aşmak için kendine referans olabilecek başka düzlemdeki bir sanat alanının sanatsal anlayışını ödünç almıştır. Tabii ki etkisini en büyük oranda arttırmak için dinleme, koklama, dokunma, tatma v.b. duyu yöntemlerini araç olarak kullanabilir. Neticede performans doğrudan, açık bir şekilde ve halk ile en önde ve onunla birlikte duyu paylaşımıyla ortaya çıkan iletişimin en büyük aracıdır. Ayrıca performans, amacını yerine getirmek için plansız olduğu halde o anda seyircinin tepkisini öğrenebilen etkili gösteri biçimidir. Tabii ki burada sanatçı siyasi konular da dahil, gündemdeki en önemli yanlışlıkları ve bunun gibi şeyleri ortaya çıkarıp komik hale getirerek eleştirebilir. Seyircilerin bugünkü gerçekliğe katılması için havayı değiştirip resmileştirebilir. Bu yüzden performans her hangi bir gösteri anlayışından daha interaktif, ekonomik ve etkilidir.

Performansın Bugünkü Durumu ve Geleceği

Bildiğiniz gibi günümüzde performans, basit bir vücut hareketi olarak ifade edilemeyecek kadar değişiyor ve gösteri alanı genişliyor. Özellikle bugünlerdeki sosyal ve kültürel ortam, performansın özellikleri olan sürme, katılım, bütünleşme, plansızlık, doğallık, kesinlik ve gerçek alanda bir kerede kayıt edilmesi mümkün olan bedensel şeyler ile paket yapılan sanayi toplum dönemine girdiği için, modern insanlar direkt olmayan performans kavramı açıktır. Halk performans sanatını kabul etmiştir. Muhafazakâr sanatçılar da performansa karşı açık olmaya çalışmaktadır. Bunun üzerine performans sanatı da, modern toplumun çeşitli kültürel paradigmalarına dahil geleneksel değerleri bile aktif kabul ederek bu değerleri daha geniş ve derin bir şekilde tarif etmektedir.

Her konsültasyonda (planlama, yatırım, üretim, reklam, dağıtım) performans kavramını daha aktif bir şekilde kullanılarak daha büyük etkiler elde edilebilir. Bu durum birikimlerin neticesidir. Bu nedenle geleneksel araçlar dahil olmak üzere, video, bilgisayar, robot, lazer, hologram v.b. gibi gelecekte sanat dünyasına girmesi tahmin edilen yeni araçlarla birlikte, performans zaten canlı bir araç kullandığı ve özel vücut hareketleri aracılığıyla

la seyircilerle direkt iletişim kurabildiği için en etkili ve gerçek sanat gösterisi olarak yerini almaktadır.

Böylesi bir dönüm noktasındayken, '2002 Kore Performans Festivali'ni seyircilere aktif bir şekilde yakınlaştırmak gerekiyor. Performansın daha geniş ve çok yönlü bir sanat tecrübesi olarak hayal gücüne dokunan katalizör olarak rol alması lazım. Her zaman kural ve sistemin tahakkümüne bağlanmış olan modern insanın pratik ve tahmin edilemeyen şeylere hayranlığıyla birlikte bunlardan hala biraz korkmaktadır. Bu yüzden insanları gelecek zaman ve mekana yönelik kültür şokuna hazırlamak ve onlara beden sanatı hakkında geniş ve açık yürekli bir bakış açısı kazandırmak çok önemlidir. Çünkü bu 21. yüzyıldaki kültür şokundan dolayı tek başına kalma ve dışlanma hissinden kurtulmak için son çığıştır.

Ama ısrar ve iddiayla değil, ancak ve ancak uygulamalı olarak performans sanatını baştan kavramsal olarak oluşturup geliştirerek, halkın desteği ile temelini sağlamlaştırarak bunu gerçekleştirebiliriz. Bu nedenle performans sanatçıları, performansın bir defaya mahsus gerçekleşiyor olmasını hiç eleştirmeden ve üzerine düşünmeden kabul etmemelidir; seyircilerle doğrudan iletişim kurarak, çağın güzellik kavramını ve genel anlayışı fark ederek yaratıcı uygulama için yardımcı olacak yeni bir 'real estetik' bulmalıdır. Bu durum geçmiş sanat biçimlerini devam ettirip bugünkü problemleri çözmeye bağlı değil, gerçek problemlere doğru bakmaya ve sanatı meşrulaştırıp kabul ettirerek kültürel ve tarihsel devamlılığını sağlamaya bağlıdır.